

פסח תשפ"ב גליון צו שנה ג

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון היים
ב"ר נחמן מיכאל נהמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא
תראנה בניו ובני בניו
כשתילי זיתים סביב
לשולחנם, חכמים
ונבונים ונתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי
אהיה לו למליץ. וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקוץ גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) ז"ל:
אם היה מעיין בדבריי מעט
עיון היה מרויח לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיניו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטויתי מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים או"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנימ? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!
זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר
פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

לע"נ הג"ר חיים ב"ר ישראל העליר זצ"ל יא"צ י"ד ניסן

ואפילו כולנו חכמים וכו' וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. נראה ע"פ מה שאמרו חז"ל שהקב"ה הוציאנו
ממצרים קודם ד' מאות שנה, ולכך צריכים להשלים שנים אלו בגלויות אחרות. ועוד אמרו חז"ל, שאילו לא היו חוטאים ישראל
בעגל לאחר קבלת התורה, לא היתה אומה ולשון שולטת בנו, שהיו זוכים להישאר במדריגת מלאכים, דעל שעה זו כתיב "אני
אמרתי אלקים אתם", ולא היו משכחים את התורה, דהיתה נתקעת בלבם לנצח. ואם היו ישראל משלימים זמן הגלות, לא היו
חוטאים בעגל, והיו נשארים במדריגה שהשיגו בקבלת התורה, ומפני שיצאו קודם הזמן, נגרם חטא העגל ולא יכלו להישאר
בדרגתם שהשיגו בקבלת התורה, דהא תלוי בהא. ובדרגה זו של קודם חטא העגל, היו נחשבים כל ישראל חכמים ויודעים את
התורה, ולכך היה אפשר לומר דבמצב זה היינו פטורים מלספר ביציאת מצרים, דכיון דקודם חטא העגל לא היינו צריכים ללכת
לעוד גלויות, דכבר השלים הקב"ה את זמן הגלות שנגזר, וממילא אין שבח כל כך גדול במה שהוציא אותנו בזמן שהתחייב
לאברהם אבינו להוציא אותנו.

על כך אמר בעל ההגדה "ואפילו כולנו חכמים", כלומר אם היו יוצאים ממצרים בזמן שנקבע ד' מאות שנה, שאז כולם היו
חכמים ויודעים את התורה, אעפ"כ מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, והיינו משום שעיך השבח הוא שהוציא אותנו מרשות
הכ"ז, ורק משום כך אין אנו עלולים לחטוא, ולכך אין לנו עוד גלות, ומשום כן אף במצב זה היה עלינו לזכור את היום הזה
שריחם עלינו שלא נשוב עוד לחטוא. ומכל שכן היום שחטאנו בעגל, דמזה מוכח דעדיין לא השלמנו את זמן הגלות שנגזר,
ולכך חזר יצה"ר אלינו ונתחייבנו גלויות אחרות, בודאי צריכים אנו לספר ביציאת מצרים על כך שהוציא אותנו קודם הזמן.
ואם יקשה לנו, דלפ"ז נימא דאין ראוי כל כך להרבות בספיר יציאת מצרים, שעיך הסיפור על כך שהוציא אותנו קודם הזמן,
וזו איננה טובה שלימה, כי מפני כן אנו צריכים לרדת לעוד גלויות אחרות. על כך סיים בעל ההגדה "וכל המרבה לספר ביציאת
מצרים הרי זה משובח", והיינו שידוע הכלל מזה"ק שבאיתערוותא דלתתא איתער איתערוותא דלעילא, דע"י התעוררות שלנו
בעוה"ז התחתון, אנו מעוררים עלינו השפעות משמים. ולכך אם נזכור את הניסים שעשה עמנו הקב"ה, זה יגרום שיעשה עמנו
עוד ניסים אחרים, וכדכתיב "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", שאם נודה לו על הטובות שעשה עמנו, זה יגרום שלעולם
נמשך ויעשה עמנו חסדים וניסים.

סיפר לי הרב יצחק מתמיד, שפעם אחת בא אדמו"ר הזקן נ"ע לבית הרבי ר' זושא לאניפאלי, והיה שם גם הר"ל כהן, וישבו אצל השולחן באופן שפניהם היה הפוך מהפתח, וכשפתח אדמו"ר הזקן הפתח, נתרגש הרבי ר' זושא ועמד מלא קומתו, ואמר: מה חידש הליטוואק, ונתן לו אדמו"ר הזקן איזה קונטרסים מהתניא, ואיזה קונטרסים נתן להר"ל כהן, ועזב תיכף את הבית. ואח"כ הלך גם הר"ל לביתו, וכשעיין הרבי ר' זושא בהכתב יד נתלהב מאד, ולא היה יכול להתאפק שלא להודיע מזה להר"ל, והלך בחצות הלילה לבית הר"ל, אך גם להר"ל אירע כן, וגם הוא הלך להודיע להרבי ר' זושא, ופגשו זה לזה באמצע הדרך, ונתפלאו מאד על זה. ובבוקר כשבא אדמו"ר בעל התניא להרבי ר' זושא, הפצירו בו הרבי ר' זושא והר"ל כהן שידפיסו. ואמר להם בעל התניא: הלא עבור גדולים אינו נצרך, ועבור קטנים אינו תועלת. השיבו הם: אדרבה עבור גדולים הוא צורך גדול, ועבור קטנים יביא ג"כ תועלת רב. ועל כן כשהדפיס אחר כך התניא לקח מהם הסכמות.

עוד סיפר לי הרב יצחק מתמיד, דפעם אחת ראה בנו של הרבי ר' זושא שאביו רועד בכל גופו, ושאלו על מה הוא רועד, ובתוך כך הרגיש שגם המטה שאביו הק' שוכב עליה רועדת, וגם האדמה שמתחתיה. ונתפלא עוד יותר, אמר לו אביו: שנשמה דאצילות הולכת אליו. בתוך כך בא אדמו"ר בעל התניא נ"ע לבית הרבי ר' זושא, ודיבר עמו איזה ענין, וחזר לדרוכו, והרבי ר' זושא נח מרעידתו. שאלו בנו: היכן היא הנשמה דאצילות? אמר לו: לא ראית אותו האברך שהיה כאן. ונראה לי שזהו ענין אומרים (ב"מ י.) "ארבע אמות של אדם קונות לו", שהם ממש כגופו, וכשהרגיש גוף הק' של הרבי ר' זושא בקדושת נשמה דאצילות, נתהוה ההרגש גם בהאדמה שמתחתיו. (בן לאשרי ח"ג אות נ"ז).

כזית וכו'. ועוד דאם מה"ת מרור בכל שהוא, למה יתקנו חכמים כזית, מה טעם יש בחומרא זו, ואיזו מגדר מילתא יש בה. ואי משום שמברכין על "אכילת" מרור, לינקט לשון אחר "על מצות מרור", ואיך אפשר דשתיק הש"ס מזה לבאר למה תקנו לשון אכילה שהוא היפך לפי מצות התורה. ואינו דומה למצוה דרבנן שמברכין "וצונג" מ"לא תסור", כמו לולב ב"י"ט שני או נר חנוכה, דשם עיקר מקום הברכה על התיקון דרבנן, אבל כאן במרור בזמן המקדש שהיה מה"ת דינו בכל שהוא, למה יתקנו לשון אכילה היפך מצות התורה. ועוד מבואר ביומא (דף פ.) רבי אומר כל השיעורין כולן בכזית חוץ מטומאת אוכלין, ופירש"י "כל השיעורין האמורין באוכלין". א"כ גם מרור בכלל, לכן פשוט דפחות מכזית לאו כלום הוא. (הגדה ברכת השיר).

לע"נ היה שרה בת ר'ג"ד שמואל אלטר זצ"ל י"א ניסן י"ב ניסן

ביעור חמץ ע"י גוי. הנה יש שני סוגי מצות: א) מצוה שאי אפשר

לקיים המצוה בלי המעשה מצוה, כנטילת לולב ושייבה בסוכה וכדומה, ולכן קטן דמופקע ממעשה המצוה, אינו מקיים מצות כאלו. ולמ"ד מצות צריכות כוונה, אינו מקיים מצות כאלו בלי כוונה. (ב) מצוה שקיום המצוה בא ממילא אף בלי מעשה מצוה, דקיומה נעשית מאליה, כגון הקרבת קרבן פסח, דהמצוה מתקיים מאליה ע"י דהקרבן נקרב עבורו, וכגון השבת אבידה, דהמצוה מתקיים מאליה ע"י דהאבידה הושב לבעליה, ובמצות כאלו אין צריכים כוונה, ואף קטן מקיים המצוה.

ונחלקו רעק"א והאבני נזר אם מצות ביעור חמץ דומה למצות נטילת לולב, דמקיים המצוה דוקא ע"י מעשה מצוה של ביעור חמץ, או דהמצוה מתקיים מאליה אם נתבער החמץ על ידו, ואין צריך לזה מעשה מצוה.

דהנה המג"א (סי' תמ"ו סק"ב בשם הש"ה) כתב, דמותר לשרוף חמץ שמצא בתוך פסח ע"י גוי, אפילו אם ביטלו קודם הפסח, שכיון שמקיים מצות תשבתו מדבריהם, הרי זה דוחה איסור אמירה לנכרי של שריפה שאינה אלא שבות מדבריהם.

והשיג על זה רעק"א שם, דמצות ביעור חמץ מקיים דוקא ע"י מעשה מצוה, וז"ל: יש לפקפק ד"ל דלא מקיים בזה עשה דתשבתו, כיון דמבערו ע"י גוי, ואין שליחות לגוי, והוי כנעשה הביעור מעצמו דלא קיים עשה דתשבתו, עכ"ל.

אבל האבני נזר (או"ח סימן מ"ב) כתב דאע"ג שאין שליחות לגוי, הרי הוא מקיים מצות תשבתו ע"י שריפת הגוי, דאין צריך לזה מעשה מצוה, אלא

* כדכתב הגר"ח (פ"ה מהלכות קרבן פסח ה"ז) דקיום המצוה של קרבן פסח אינו נובע מהמעשה המצוה של הקרבת קרבן פסח, רק ממה שקרבנו קרב עבורו, לכן אף קטן מקיים מצות הקרבת קרבן פסח, דקטן מופקע רק ממעשה המצוה ולא מקיום המצוה.

² כדכתב בברכת שמואל (יבמות סימן ב') דע"י שהאבידה מושבת מקיים המצוה מאליו, ולא ע"י מעשה השבה, ולכן ליכא בזה החסרון של מצוה הבאה בעביירה.

³ ראה בארוכה בקובץ שיעורים (כתובות אות רמ"ט).

⁴ הנה המנחת חינוך (מצוה ט') נסתפק, אם מצות תשבתו היא מצוה בשב ואל תעשה, היינו שהחמץ יהיה מושבת מרשותו ולא יהיה אצלו חמץ ברשותו, ולכן אפי' אם אין לו כלל חמץ לבער הוא מקיים מצות תשבתו. או שזוהי מצוה בקום ועשה, שישבית את החמץ שברשותו, ואם אין לו חמץ לא עבר על המצוה, אבל גם לא קיים אותה, ולכן מצוה לחזר שיהיה לו חמץ כדי שיקיים מצות השבתה, ע"ש. אבל אין זה נוגע לכאן, דמחלוקת רעק"א ואב"ז הוא לפי הצד דתשבתו הוא מצוה בקום ועשה, אם בעינן לזה מעשה מצוה, או דמקיים המצוה אף בלי מעשה מצוה, דסגי אם נתבער החמץ על ידו.

שלא אחד בלבד עמד עלינו וגו' והקב"ה מצילנו מידם. יש לדקדק מה כוונת המגיד שלא אחד בלבד עמד עלינו וכו', דמה נפ"מ אי יש אחד שרוצה בכל עת לכולתם, או שיש רבים שרוצים לכולתם, בכל אופן הם בסכנה וצריכים נס להינצל וצריכים יהודות לפנינו ית'. ועוד, דנראה מתוך דברי בעל ההגדה שמודים לפני הקב"ה ממש על דבר זה שרבים רוצים לכולתינו, וזה צ"ב מה שבח יש בזה.

ו"ל, דהנה אמרו (פסחים פז:) צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האומות, כי בכך הגוים אינם יודעים איך להתנהג עמנו, כי להרוג את כולם, אינם יכולים, שהרי אין כולם נמצאים תחת שליטת אותה אומה, ולהרוג את אלו שנמצאים תחת שליטתם, ג"כ אינם חפצים, כי בכך יקראו להם "מלכותא קטיעתא", והיינו מלכות שאינה עושה פעולה שלימה, ע"כ. ובה מבואר שאכן על כך אנו מודים שהקב"ה פיזר אותנו בין האומות, וממילא ישנם הרבה שעומדים עלינו לכולתינו, כי כל אומה רוצה להרוג את היהודים שבקרבם, ואינם יכולים היות שאינם רוצים להיקרא מלכותא קטיעתא. אבל אם היה רק אחד שעומד עלינו לכולתינו, והיינו שכל היהודים היו בגלות תחת אומה אחת, ממילא היו יכולים חלילה להוציא את זממם לפועל חלילה. וזה שאנו מודים "והיא שעמדה לנו שלא

אחד בלבד" וכו', והיינו שאנו מפוזרים בין האומות ובה הקב"ה גורם שינצל מידם. (הגש"פ אות ה').

לע"נ הגר"ד אלחנן יוסף ב"ר שמואל הערצמאן זצ"ל י"א ניסן

כזית לאכילת מרור. אמרו בפסחים (דף כח:), דר' יהודה אמר דמה שנאמר "שבעת ימים תאכל עליו מצות", בא לקובעו חובה אפי' בזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים. ואילו ר' שמעון סובר דילפינן חובת אכילת מצה בזמן הזה ממה שנאמר לגבי חובת אכילת מצה בלילה הראשון של פסח "בערב תאכלו מצות", דלא הוזקה התורה להשמיענו חובת אכילת מצה בזמן ביהמ"ק, שהרי כבר נאמר לגבי אכילת קרבן הפסח "על מצות ומרורים יאכלהו", אלא בא ללמד שנוהגת חובה זו אף בזמן הזה.

ופירש"י וז"ל: ור' יהודה אמר ההוא לקובעו חובה הוא דאתא - האי "שבעת ימים תאכלו מצות" בא לקבוע אכילת מצה חובה לדורות וכו', דלא תימא "על מצות ומרורים יאכלוהו" כתיב, אי איכא פסח מיחייב באכילת מצה, ואי לא לא, עכ"ל.

ובזה יש להעיר מה שחידש הגאון בעל מעשה נסים דבמרור לא בעינן כזית, דלא כתיב "אכילה" במרור, ומה שכתוב "על מצות ומרורים יאכלוהו", לא קאי רק אפסח לחוד. לא כן אנכי עמדי, דפשיטא דגם מרור בעינן כזית, דאכילה אכולהו קאי. וראיה לזה, מרש"י ה"ל דכתב דסלק"ד "על מצות ומרורים יאכלהו" בזמן דאיכא פסח מתחייב באכילת מצה, לכן אהדריה קרא. ולדברי הרב קשה דהא צריך "בערב תאכלו מצות" אפי' בזמן דאיכא פסח, דמקרא ד"על מצות ומרורים" לא מוכח שצריך לאכול

סגולת אריה"ק ע"פ הדרכת הרה"צ מ'אראד
אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים
 א ת"ח ויר"ש וועט טון פאר אייך די סגולה בנאמנות, די אריה"ק איז מבטיח "יבער לבו לשמים לטובה, ותראה פלאים".
 שטרענג קאנפידענשעל. מ'קען עס געבען פון מעשר
מכון דורות ישרים 917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

קיום המצוה נעשית מאליה אם החמץ מבוער מן העולם. וכתב דדומה למצות בנין בית הכנסת, דקיום המצוה נעשית מאליה, ולכן גם אם בנה הבית הכנסת ע"י גוי, הוא מקיים המצוה. וז"ל: במצות בנין בית הכנסת, אין המצוה מצד העושה [לבנות בפועל בית הכנסת], רק מצוה מצד הנעשה, שיבנה בית הכנסת, לכן אין נפ"מ אם עושה בעצמו בניית בית הכנסת או ע"י אחרים. ויותר מזה יש לומר, דלגבי בנין בית הכנסת מקיים המצוה ע"י פועלים גוים כאילו עשה בעצמו, וכמו שמקיים עשה דתשבתו במה שמריצה לפני כלבו והכלב אוכלה מאליו, והטעם הוא משום דהמצוה תלוי בביעור חמץ, וכיון שמכל מקום החמץ נתבער, חשיב שהוא העושה המצוה, ובזה מיושב קושית הגרעק"א על המג"א, עכ"ל.

והוסיף האבני נזו, דכמו דמצינו שני סוגי מצות, מצוה שמקיים דוקא עם מעשה מצוה, ומצוה שקיומה נעשית מאליה, הוא הדין איכא שני סוגי איסורים, איסור דביעין לזה מעשה עבירה שיעבור על האיסור, ואיסור דעובר אף בלי מעשה עבירה. וז"ל: הנה המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו הוי מזיק ממש וחייב וכו', וכן המוסר ממון ישראל ביד אנס [חייב]. אף דלענין מלאכת שבת הדין הוא דהמראה עצים לגוי להבעיר ולקח שכר על זה, אף שברי שיבעיר, כמו שברי שהאנס יקחנו, מ"מ לא חשיב שעשה בעצמו. והיינו טעמא משום דבשבת תלוי האיסור רק בעושה, שהרי מה שנעשה

מאליה בשבת לא איכפת לן, [דכחזינן] דלכתחילה מותר להתחיל מלאכה בערב שבת שיעשה בשבת. ועל כן לענין נזיקין שהחייב במה שזה ניזוק, חייב אפילו במראה ומעמיד לבד.

ה' וכ"כ בקובץ שיעורים (ביצה אות כ"ה), וכתב כמה דוגמאות של מצות שאין צריך לזה מעשה מצוה, וז"ל: מהא דקוברין מת ביה"ט ע"י נכרים ואין ממתניין עד הלילה לקיים מצות קבורה ע"י ישראל, מוכח דהמצוה מתקיימת גם ע"י גוים ולא אמרינן בזה אין שליחות לנכרי. וכן בביעור חמץ מוכח מרש"י (ר"פ כל שעה) דהמצוה מתקיימת ע"י נכרי, וכן בשריפת בת כהן אפשר ע"י נכרי (ע' שו"ת הרשב"א ח"א סימן ש"ז). והטעם לכל זה משום דגוף המצוה היא תוצאות המעשה ולא המעשה עצמו, כגון בהרוגי ב"ד דמצותן בשריפה או בסקילה, עיקר המצוה היא "ובערת הרע", אלא שהביעור יהיה ע"י שריפה או סקילה, וכן בחמץ אפי' למ"ד בשריפה, המצוה שיתבער ע"י שריפה, וכן בקבורת מת שיהא המת קבור, ותדע שאם קבורה ואח"כ גרוהו חיה או לסטים מקברו ודאי חייבין לקבורו שנית, ולא אמרינן כבר נתקיימה מצות קבורה, כמו בכיסוי הדם דאם ניסחו וחזרו ונתלה פטור מלכסות, משום דהתם מעשה הכיסוי היא המצוה וא"כ אין לקיימן ע"י עכ"ם, [ואם כבר קיים המצוה אין צריך לכסות עוד פעם], משא"כ בקבורת מת המצוה היא שיהא קבור, עכ"ל. וכעין זה כתב בצפנת פענח (תשובות חדשות סימן ב'), וז"ל: יש דברים דלא דצריך שליח רק דעת, ואין מ"מ בין הוא עושה או אחר, רק ע"י דעתו.

י' וכ"כ בסימן י"ח אות ו' וז"ל: דהא במריצה לפני כלבו קיים המצוה (ע' פסחים ה'; ודף לב.), ולא חשיב שמבטל עשה דתשבתו, על כרחך דמה שכלב יאכלנו ע"י השלכתו חשיב כאילו הוא עושה, והטעם דסוף סוף החמץ מבוער, ואינו עובר עוד עליו וכו', לכן הוא הדין בשוכר גוי לבער באופן שהגוי ודאי יעשה הביעור, דחשיב כאילו ביער בידים לענין העשה דתשבתו, עכ"ל.

וכ"כ בסימן ש"ט, והוסיף דהא"נ דאם נתבער החמץ מאליו לא קיים המצוה, אבל אם נתבער החמץ ע"י גרמתו, שפיר מקיים המצוה, וז"ל: לענין עשה דתשבתו אפילו נתבער מאליו, לא גרע מכיסה הרוח את הדם דנטר מלכסות (חולין פז), דהקפידה תורה שלא יהיה דם מגולה, והרי אין כאן דם מגולה, רק שהאדם לא עשה המצוה. וכן אם נשבת החמץ מאליו, מ"מ אין לישראל חמץ נפסח, רק שלא קיים מצות תשבתו וכו'. אבל אם אם מריצה לפני כלבו, דומה למעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו דחייב, והכא נמי קיים המצוה, וכן האומר לגוי לבער, דומה למוסר ביד גוי דחשיב מזיק בידים, והכא נמי מקיים המצוה. קיצור הדברים, דביעור חמץ דומה להיזק דאף בלא מעשה האדם מ"מ נעשה היזק, ונעשה ביעור שאין לו חמץ, ושוב גם בגרמי חשב בעיני דמים.

י' וכ"כ האבני"ז בסימן י"ח וז"ל: להבין הטעם מה נשתנה שבת [דרגמא פטור], מנזיקין [דרגמא חייב בדיני שמים], צריך לומר דבנזיקין סוף סוף ממונו ניזוק, לכן אפילו בגרמא חייב בדיני שמים. אבל שבת הוא חובת הגוף, ואם המלאכה נעשית מאליה בשבת והוא פעל זאת מערב שבת, מותר לכתחילה, על כן אין חייב בגרמי, של שאינו כמו ממש אין בו חיוב של כלום, עכ"ל.

להעורך והמייסד הגליון מליצי יושר

אני מבקש סליחה מהשורות האלו, אבל השקט לא אוכל, הומה לבי ותפעם רוחי ותרגז נפשי על מה שאתם כותבים דהעצה להינצל מהצרות הוא ללמוד ולהדפיס ספרים אלו, הנה פשוט וברור לכל בר דעת דאין שטות גדול מזה, הרי אין חכמה ותבונה נגד ה', אי אפשר לברוח מדיני שמים, היסורים הם שלוחים מהקב"ה לעורר האדם לתשובה, ומה עושים? עוסקים בסגולות! זה לא יועיל כלום כל זמן שאינם מבינים שזה רמז מן השמים לשנות מעשיו.

סליחה עור הפעם, אבל אסור לבלבל כלל ישראל עם דברים שאינם נכונים.

מ.ש. בני ברק

תגובת המערכת

כשהתחלנו להוציא הגליון כתבנו בשער בת רבים, דפשוט לכולם, דעצה הראשונה לכל צרה וצוקה הוא תשובה, כמו שאמרנו חז"ל הוואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו.

אבל אם לא הועיל תשובה ותפלה וצדקה לבטל הגזירה, אז יש לקיים דברי חז"ל, דאם יש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים לבטל הגזירה.

וזה מטרת הגליון, לבקש מחמשה צדיקים אלו לבטל הגזירה, דע"י שמקיימים צוואתם, אז באנו עליהם בטענה: "עשיתי מה שגזרת עלי, עשה אתה מה שהבטחת לעשות".

וזה הטעם שהגנו גדולי עולם בדורות הקודמים להדפיס ספרי הרה"ק מפלאצק זי"ע.

אכל מרור קודם מצה. אמרו בפסחים (דף קטו): אמר הלל משמיה דגרמא, לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול, משום דסבירא לן מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן, ואתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא. מאן תנא דשמעת ליה מצות אין מבטלות זו את זו, הלל היא, דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן, שנאמר "על מצות ומרורים יאכלהו".

וכתב האבני"ז (או"ח סי' שע"ט) וז"ל: אשר הוקשה לו שהוכיח הש"ס מחכמים שחולקים על הלל בכריכה, דהיינו משום דסבירא להו מצוות מבטלות זו את זו. אימא דהטעם הוא משום דצריך לאכול מצה ואח"כ מרור (כדאיתא פסחים קיד:), ודומה לשמע תקיעה תרועה תקיעה משלשה בני אדם דלא יצא, דאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה כיון ששמע בבת אחת (ע' תוס' ר"ה לד: ד"ה מתשעה), והכי נמי אין כאן מצה ואח"כ מרור כשאוכלים בבת אחת.

תשובה: דע שיש הבדל בין הנושאים, שמצה ומרור שתי מצוות הם, תדע שמברכים על כל אחת ברכה בפני עצמה, ואילו היה מצוה אחת, אין מברכין על כל חלק מצוה בפני עצמה, כמו שכתב הב"י (או"ח סי' תרנ"א בשם הרשב"א), שאם נטל מינים שבלולב כל אחד בפני עצמו, דאין מברכין אלא ברכה אחת על כולן, דמצוה אחת הוא, ואין מברכים על כל חלק של המצוה ברכה בפני עצמה, [עכ"ד הב"י]. וא"כ מוכרח דמצה ומרור שמברכין על כל אחד בפני עצמה, דשתי מצוות הם.

וא"כ אם אכל מרור ואח"כ מצה, אין שום חסרון באכילת מצה, דאין מצות מצה תלויה כלל במרור שלאחריה, ואפי' לא יאכל מרור כלל, נתקיימה מצות מצה בשלימות, כל שכן שאכל מרור - אלא שלא אכל לאחריה, ואין חסרון רק במרור שעדיין לא הגיע זמן של מרור לכתחילה עד שאכל המצה, וכן לשון הש"ס (פסחים קיד:): "דלא בעידן חיובא דמרור אכיל ליה".

קיצור הדברים, אם אכל מרור ואח"כ מצה, אין גרעון כלל באכילת מצה, רק איכא גרעון באכילת מרור. לא כן תקיעה תרועה תקיעה דשופר הכל מצוה אחת ומעכבין זה את זה, ואם הריע ואח"כ תקע, הגרעון בשניהם, דתקע ולא הריע אחריה - אף התקיעה אינה מצוה.

והנה הכלל הוא, העושה שני דברים בבת אחת, נחשב כל אחד כאילו עשהו לאחר השניה, ולכן המקדש שתי אחיות אינם מקודשות (קידושין נא:), דנחשב קידושי רחל כאלו היה אחר קידושי לאה"י. וכן גיטה וידה באין כאחת [חשיב דכל אחד בא אחר השני, לכן היכא דלא אמרינן הכלל של גיטה וידה באין כאחת], לא מהני, דחשיב דידה באה לאחר קבלת הגט].

וכ"כ בסימן ש"ט וז"ל: בשבת כל האיסור מה שהאדם אינו שובת, אבל המלאכה בעצמותה אין איסור של כלום, שהרי עושה אדם מערב שבת שהמלאכה נגמר בשבת, ולא איכפת לן כלל במה שהמלאכה נעשית בשבת, דכל האיסור רק משום האדם, ועל כן אין איסור במעמיד בהמתו על המחובר, וכן כשמראה לגוי עצים לעשות אש, ובנזיקין כהאי גוונא חשיב מוסר דהוי כמזיק בידים. אך זה החילוק, דנזיקין שאני, דאפילו בלא האדם העושה, נעשה ההיזק, ואפילו בגרמא דלא נחשב שהאדם עושהו חייב בדיני שמים, ועל כן חייב בגרמא.

י' וכ"כ האבני נזו בסימן רנ"ג אות ג' וז"ל: קיימא לן (קידושין נ:), כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, ואם קידש רחל ולאח אחיות חשבינן לגבי רחל כאילו נתקדשה אחר לאה, וכן לאה כאילו נתקדשה אחר רחל, עכ"ל, וע"ש עוד.

כגון הא דכתב בקצוה"ח (סי' ר' ס"ק ה'), דאם אחד יקנה את חצירו ללוקח ע"י שטר מתנה, אבל השטר מתנה לא יתן לתוך ידו של הלוקח, אלא יניח את זה בחצר שרוצה להקנותו עכשיו, דלא יקנה הלוקח את החצר, ולא אמרינן בזה "שטרו וחצרו באין כאחד".

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. חובה זו, היא הדבר הקשה ביותר שיש בליל הסדר - לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. אמנם הרמב"ם עשה לנו הנחה, דכתב (פ"ז ח"מ ה'): "בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים". כלומר, לא פסק שחייב להרגיש בלבו כך, אלא לעשות פעולות המראות כאילו הוא יצא ממצרים, דהיינו לאכול ולשתות בהסבה דרך חירות, וזה כמובן הרבה יותר קל.

ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים. בהגדות כתוב בסוגריים "במוצ"ש אומרים מן הפסחים ומן הזבחים". כי בפסח שחל במוצ"ש אוכלים רק קרבן פסח שדחתה הקרבתו את השבת, אבל לא קרבן חגיגה שאינו קרב בשבת, ולכן אומרים "ונאכל שם מן הפסחים" בליל הסדר, "ומן הזבחים" בהמשך ימות החג.

אמנם נראה דיש לומר תמיד "מן הזבחים ומן הפסחים" ואף במוצ"ש, כי בשנה זו כבר אין אפשרות לאכול הלילה קרבנות, כי לא הקריבו ביום, ולשנה הבאה מי יימר שיחול במוצ"ש.

ומה שכתוב בהגדות **"במוצ"ש** אומרים מן הפסחים ומן הזבחים", הוא טעות, כי היה כתוב **"במש" מן הפסחים ומן הזבחים"** והכוונה, דבנוסח **המשנה** שבגמרא (דף קטז:) כתוב "מן הפסחים ומן הזבחים". אמנם אנו אומרים "מן הזבחים ומן הפסחים" כגירסת הר"ף הרמב"ם והרא"ש, ואין הבדל בין מוצ"ש ליום אחר.

עומר התנופה. תנן בסוכה (דף נה:): משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות ושאר קרבנות צבור. ונתקשו המפרשים מדוע לא מנתה המשנה גם עומר התנופה. ובמשנה למלך (פ"ד כלי המקדש ה"ה) הקשה כן על הרמב"ם, וז"ל: לא ידעתי אמאי לא כתב הרמב"ם ג"כ "עומר התנופה" שהיו מקריבין ב"טז בניסן שהיה מתחלק לכל המשמרות. והנה בלישנא דמתני' לא קשיא מידי, משום דהתנא באומר "באימורי הרגלים" שפירושו מה שאמור ברגלים, כלל הכל: קרבנות הרגלים ושתי הלחם ועומר התנופה, אך להרמב"ם קשה למה לא כתב ג"כ עומר התנופה, עכ"ל.²

וה"ל, דהעומר אינו קרבן של חג, אך קרבן שיש להקריבו ב"טז ניסן, משא"כ שתי הלחם שהוא קרבן של חג. ולכן לא חשיב הרמב"ם העומר בין הקרבנות של הרגלים שיהיו כל המשמרות שוים בו, משום דהעומר אינו קרבן של רגל, רק דין הוא שיהיה קרב ביום ט"ז, כמו לחם הפנים שהוא קרב בשבת, משום שהעומר אינו מקרבנות החג, אך דין הוא ביום ט"ז בניסן.³ (חז"ל שבת קלא:).

ולכן כשאכל מצה ומרור כאחד, נחשב לגבי מרור כאילו אכלו לאחר המצה, ויצא גם ידי מרור, ואף דלגבי מצה נחשב ג"כ כאילו אכלו לאחר המרור, מה בכך, הא מצות מצה נתקיימה בשלימות אפילו אכלו לאחר המרור.

אבל לגבי שופר דכששמע תרועה ותקיעה בבת אחת, אף דלגבי תרועה נחשב כאילו שמעה לאחר התקיעה, הא גם לגבי התקיעה נחשב כאילו היה לאחר התרועה, ונמצא דאין כאן פשוטה לפנייה. בשלמא במצה ומרור שאין דנין רק על המרור, וכיון שנחשב כאילו היה לאחר המצה שפיר דמי, אבל בשופר שדנין על שניהם, כשנחשב כאילו כל אחד היה אחר חבירו, אין כאן פשוטה לפנייה. וכן בתרועה ותקיעה אחרונה, אם תחשוב כל אחד כאילו היה מאוחר, אין כאן תרועה קודם התקיעה האחרונה. אבל קשה על יסוד זה, מהא דאמרו בתמורה (דף ד.), דאם תרם ביכורים ותרומה בבת אחת, עובר בעשה, אע"ג דשני מצוות הם. [וקשה, דכיון דחשיב כל אחד דעשה לאחר השני, א"כ נמצא דתרומה היא אחר ביכורים, וא"כ עשה כדיון].

ויש לתרץ, דשם המצה להקדים הביכורים לחשיבותו, כמו שכתב רש"י שם ממכילתא יוקדמו ביכורים לתרומה שיש בה ארבע שמות יער"ש, וכשהם בבת אחת אין כאן הקדמה, [דאח"כ דחשיב כל אחד דהוא לאחר השני, אבל לא חשיב דכל אחד הוא קודם להשני].

אבל במצה ומרור, אין טעם מצה ואח"כ מרור כדי להקדים המצה, דא"כ מה קאמר הש"ס "לא בעידן חיובא דמרור אכיל", דהא כהאי גוונא שאין חסרון רק מצד המצה, חשיב עדיין חיובא דמרור. וכמו שכתב מהר"ם חלאווה בהא דפסחים (דף ה.) דזמן שחיטה מחצות, אף דזמן פסח לאחר התמיד, מ"מ בעצמותו הגיע זמנו רק שצריך להקדים התמיד. הכי נמי אם הטעם איחור המרור הוא משום דיש להקדים המצה, משום זה לא היה נקרא "לא בעידן חיובא דמרור".

ולכן על כרחך הטעם דמצה ואח"כ מרור הוא משום דמחוסר זמן דמרור, ובבת אחת לא נחשב מחוסר זמן, [משום דנחשב כל אחד כאילו עשהו לאחר השניה].

ויקרא משה וגו' ויאמר אליהם משכו וקחו וגו' ויעשו בני ישראל כאשר צוה וגו' משה ואהרן כן עשו. ותמוה מה הרבותא שמשו ואהרן קיימו מה שצוה ה'. והמג"א בית רענן כתב דכיון דלא היו בשעבוד ה"א שלא נתחייבו בפסח, ודבריו הק' דחוקים, דלפ"ז היה לו לומר "ושבט לוי", דכולם לא היו בשעבוד.

ולענ"ד נראה, דר"ל (ש"ר פט"ז ב) דרשו "משכו" ידיכם מעבודה זרה, ולכאורה זה בודאי לא שייך לומר על משה ואהרן. לזה אמר הפסוק דגם משה ואהרן הרהרו בתשובה על איזה דקות שיש להם שייכות, כאומרים כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וכמו שכתב בתולדות יעקב יוסף (ריש פ' שמות) עה"פ "כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם", דמרישיה לסיפיה מדריש, ומסיפיה לרישיה⁴. ומשה ואהרן עשו תשובה על דק מן הדק, ועי"ז הביאו הרהרו תשובה בלב כל בני ישראל.

והטעם דלא אמרינן בזה הכלל דבאין כאחת, מובן לפי מה שכתב האב"ז (א"ח סי' כ"ב אות ט') וז"ל: בכמה מקומות אמרינן באים כאחד כגון גבי גיטה וחצירה, ובכמה מקומות לא אמרינן כן. והכלל אצלי, דבמקום שחל בעצם, רק משום דבר המעכבו אי אפשר לחול, וכיון שע"י חלות הדבר יוסר המעכב - חל הדבר. ועל כן בחצר האשה, שבעצם החצר הוא שלה, רק ע"י האישות הוא שולו לפירות, וכיון שבגירושין הוסר האישות חלין הגירושין. וכן ביד דעבד, דעבד יכול לקבל גט מרבו של עבד אחר, רק מיד רבו שלו לא יועיל משום דלא נפיק מרשות רבו, וכיון דבעצם יש לו יד, רק רשות רבו מעכב, וע"י הגט הרי סר רשות רבו, עכ"ל. ולפ"ז מובן היטב, דכיון דהלוקח עדיין לא קנה החצר, א"כ לא נתן השטר בתוך חצירו. משא"כ חצר האשה, דבעצם החצר הוא שלה, רק עכשיו הוא ברשות הבעל ע"י האישות, בזה אמרינן הכלל של באין כאחד, כיון דבעינן רק לסלק דבר המעכב רשות האשה. וע' בהמדות לחקר הלכה (מדה א' אות ה').

⁴ לכאורה יש לתרץ, דאח"כ דחשיב דתרומה הוא אחר ביכורים ונמצא דביכורים קודם, אבל גם חשיב דביכורים הוא אחר תרומה, והרי צריך להקדים ביכורים. וע' בצינונים לתורה (כלל ל"ה).

⁵ ז"ל תולדות יעקב יוסף: שמעתי מהרב המנוח מהר"ל פיסטנר ביאור פסוק "הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם" (תהלים יב:), דלכך "גמר חסיד", לפי ש"פסו אמונים מבני אדם", שזה מושך לזה מצד אחדות. ונאמר לו בחלום, שמא הפירוש הוא איפכא, לפי ש"גמר חסיד", לכך "פסו אמונים מבני אדם".

² והערך לנר שם תירץ וז"ל: נלענ"ד דבר חדש, שהעומר באמת לא הקריב רק המשמר הקבוע כמו מוספי שבת, שהרי מה דשוין כל המשמרות באימורי הרגלים אתיא ממה דכתיב "מאחד שעריך מכל ישראל" (דברים יח:), דדרשינן בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, ולכן לא שייך זה רק לענין קרבנות שעיקרן ביום ראשון, דהיינו עולת ראייה ושלמי חגיגה דעיקרן ביום ראשון, שהיה היום דחייבין להראות בעזרה. אבל העומר שזמנו ביום ראשון של חוה"מ אינו בכלל זה, שהרי ביום הזה אין ישראל נכנסין בשער אחד, שאדרבה ביום הזה הותר להם לשכב בבקר גם קודם הקרבת העומר לביתם, ואע"פ שהיו שוין המשמרות במוספין של חוה"מ ג"כ, היינו טעמא דאיתקש כל המוספין זה לזה, וגם היו שוין בעולת ראייה ושלמי חגיגה שנקרבו כל ימי הרגל כיון שאלו הם הקרבנות שבגללם כל ישראל באו לירושלים, ולכן בשתי הלחם שוין כיון שנקרב ביום שבו נאספו כל ישראל, אבל העומר שזמנו ביום שהתירה התורה לישראל לשוב לאהליהם, אין זה בכלל "אימורי הרגלים", אלא שוה למוספי שבת ולשאר קרבנות שאינם בשביל הרגל, ולכן לא חשב ליה התוספתא וגם הרמב"ם בהנך שכל המשמרות שוות בהם.

יג אבל התוס' ר"ד (יומא לט.) כתב, על הא דאמרו שם שנשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וז"ל: נקט הני משום שהיו מתחלקין לכל המשמרות ברגלים ואפ"ה היו מתחלקין לכלול, עכ"ל. הרי להדיא דגם בעומר כל המשמרות שוים בו. וצ"ל דחלקו בזה הרמב"ם והתוס' ר"ד.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!